

המאמרים בחוברת כפולה זו עוסקים ביהודי האימפריה העות'מאנית בכלל וסלוניקי בפרט. פותח את החוברת מאמרו של ירון בן-נאה על דמותה של המשפחה היהודית במאות השש עשרה – השמונה עשרה כפי שהיא משתקפת בשרידי הצוואות שאסף. צוואות הן מקור חשוב ללימוד התרבות החומרית וההיסטוריה החברתית והתרבותית של יהודי האימפריה העות'מאנית. ההורשה מלמדת באופן ייחודי על היחסים בין בני המשפחה הרחבה, על קשרי דם וקשרים אחרים, על ערכי המשפחה הפטריארכלית במרחב האסלאמי ועל הגורם האנושי והרגשי שעמד ביסוד הענקות שונות.

פרופ' ירון בן-נאה מלמד בחוג להיסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו באוניברסיטה העברית, ירושלים.

yaronbn@huji.ac.il

אחד האגודוקומנטים היהודיים המרתקים שנכתבו בספרדית-יהודית במאה התשע עשרה הוא ספר הזיכרונות של המשורר והמדפיס הסלוניקאי סעדי הלוי-אשכנזי, המוכר כאחת הדמויות המשפיעות ביותר על חיי התרבות והספרות של היהודים הספרדים בתורכיה ובבלקן בזמנו. מאמרו של דב הכהן שופך אור על גרסה מורחבת של הזיכרונות, שטרם נדונה במחקר. המחבר גם בוחן את המניעים לכתיבת הזיכרונות, מתחקה אחר השתלשלות פרסומם בעיתונות הלאדינו ואחר השימוש שנעשה בהם כמקור היסטורי, וסוקר את עותקי הזיכרונות ששרדו ואת גרסאותיהם. בנספח למאמר מוצגים שני פרקים נבחרים מתוך ספר הזיכרונות בגרסה הרחבה.

ד"ר דב הכהן מרצה במחלקה לספרות עם ישראל באוניברסיטת בריאילן.

dov.cohen@biu.ac.il

מאמרה של שנהב ברטוב עוסק במשורר החשוב אברהם בן יוסף ראובן, בן המאה השש עשרה, שפעל בעיקר בערים המרכזיות קושטא וסלוניקי, וששיריו רובם ככולם לא נדפסו עד כה. המחברת מציגה את דמותו, את יצירתו והיבטים של השקפת עולמו, ועומדת על קשריו עם אישים בני זמנו. כמו כן היא מתארת את מאפייני שירת החול שלו, ומפרסמת לראשונה מבחר משיריו.

ד"ר שנהב ברטוב היא חוקרת עצמאית. מחקרה עוסק בשירת החול של משוררי האימפריה העות'מאנית במחצית השנייה של המאה השש עשרה.

shenhavbartov@yahoo.com

מאמרם של אלימלך וסטרייך ואילת סג"ל בוחן את זכויותיה הכספיות של היבמה בטרם חליצה בסלוניקי מגירוש ספרד ועד השואה. החלק הראשון של המאמר מתמקד בזכויותיה על פי דין של היבמה, שהיא אלמנה הקשורה בקשר אישות עם אחי בעלה, ושכדי להינשא לאדם אחר נדרשת לעבור טקס חליצה. המחברים מנתחים את קשת הגישות המשפטיות שנקטו חכמי הלכה מפורסמים באימפריה העות'מאנית בפרשה שהתרחשה בסלוניקי בעשור השני של המאה השש עשרה ואת המשמעויות הכלכליות ליבמה שנבעו מגישות אלה. החלק השני של המאמר מתמקד בתנ"ית כתובה שהתגבשה בסביבת סלוניקי, ושאפשרה ליבמה לגבות את הרכיבים הכספיים של כתובהה ללא תלות בחליצה. המחקר מציג את נוסחה של תניה זו, שנועדה להקל את מצוקתה הכלכלית של היבמה, ומתארך את הופעתה. המחברים פורסים את הרקע להופעתה, שהושפעה בין היתר מריבוי הרעות המשפטיות בעניין היבמות ומריבוי המקרים של יבמות בשל הגירות מחצי האי האיברי ובשל מגפות תכופות; כמו כן הם עומדים על עוגנים טקסטואליים של תניה זו במסורת הספרדית ובפרשנות הפסיקה. המחקר נחתם במעקב אחרי

גיבושה המשפטי של התניה, טיבה, קליטתה ותפוצתה
במקום ובזמן.

פרופ' (אמריטוס) אלימלך וסטרייך, הפקולטה למשפטים,
אוניברסיטת תל אביב.

westreic@gmail.com

ד"ר אילת סג"ל מלמדת בבית הספר ללימודי יסוד
ביהדות באוניברסיטת בריאילן.

ayeletandmichael@gmail.com

שיח הזהויות הישראלי הסבוך הניב תוצרים תרבותיים
וספרותיים מרתקים. עירית רונן טוענת במאמרה על
הרומן המונומנטלי של לאה איני 'ורד הלכנון' (2009)
כי הסופרת עיצבה ביצירה זו תיקון ספרותי לשיח
הזהויות באמצעות כינון זהות ישראלית מורכבת ורכת
סתירות. תיקון זה חוצה גבולות, מסכסך בין קטגוריות
אתניות, מגדריות, לאומיות ומעמדיות, ויוצר יציר
כלאיים קשה לעיכול בשדה הספרות העברית. איני
כבשה לה מקום בתרבות הישראלית ואפשרה יצירת
זהות מאתגרת בשיח הזהויות הקיים באמצעות כמה
טקטיקות פואטיות, שהמשותף להן הוא פלישה, גנבה
ובדיה. פרקטיקות אלו הן דרך לגיבוש תפיסה חדשה
של זהות במציאות הישראלית ותפיסה שונה של גאולה,
המושגת באמצעים של הסגת גבול.

עירית רונן היא תלמידת מחקר במחלקה לספרות עברית
באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

iritronenn@gmail.com

מאמרו של שלום צדיק מנתח את היחס בין חוק הטבע
לציוויים האלוהיים בכתביו של ר' אברהם אבן עזרא.
המחבר מתאר שלוש עמדות שונות העולות מכתביו:
(א) חוק התורה מתאים למוסר הטבעי ומאמץ אותו –
לכל המצוות יש טעם שכלי שאפשר להבינו;
(ב) אי אפשר לגלות את טעם המצוות; (ג) ציווי האל
יכול לסתור את החוק והמוסר הטבעי. לאחר מכן

הוא בוחן את האפשרויות השונות לפתרון הסתירה בדבריו של אבן עזרא ומגיע למסקנה שעמדתו הייתה דיאלקטית – זאת בניגוד לדעותיהם של מרבית החוקרים, שטענו שאמירותיו השמרניות של אבן עזרא נועדו רק להמוץ.

ד"ר שלום צדיק מלמד במחלקה למחשבת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
navitshalom@hotmail.com

במדור דמויות עוסק ד"ר משה עובדיה ממכללת עמק יזרעאל וממכללת וינגייט בדמותו של יצחק קואינקה (1902-1992). עוד בחוברת ביקורת מאת ד"ר עוזי פוקס מהחוג לתורה שבעל פה במכללה האקדמית הרצוג ומהמחלקה לתלמוד באוניברסיטת בריאילן על 'אוצר הגאונים החדש: מסכת בבא בתרא'. ביקורת נוספת מביא פרופ' נחם אילן מהמכללה האקדמית לחינוך 'חמדת הדרום' בשדות נגב על ספרו של פרופ' יוסף ינון פנטון על כתב הגנה על מוסלמים שמוצאם יהודי. חותמים את החוברת דברים לזכרה של ד"ר נינה פינטו-אבקסיס מאת ד"ר ורד טוהר מהמחלקה לספרות עם ישראל באוניברסיטת בריאילן וד"ר דוד גדג', פוסט-דוקטורט ע"ש קרייטמן במכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.



עינת עריך-גלנטי, 'אי תנועה' 2013 (stop motion)